

Školní program proti šikanování

V Praze dne 3. 9. 2018

Cíl programu

Cílem programu je vytvořit ve škole bezpečné, respektující a spolupracující prostředí se zaměřením na oblast komunikace a vztahů mezi žáky a mezi učiteli a žáky.

Charakteristika šikany

Šikana je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, učitele, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky např. v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování. Rovněž se může realizovat prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu.

Kyberšikana je jednou z forem psychické šikany. Je to zneužití ICT (informačních a komunikačních technologií), zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně ohrozit, ublížit mu. Podobně jako u šikany tváří v tvář se jedná o úmyslné chování, kdy je oběť napadána útočníkem nebo útočnický.

Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezdědka v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti. Škola má povinnost předcházet všem náznakům násilí a šikanování. Šikanování v jakékoli formě a podobě nesmí být pracovníky školy akceptováno. Samotní pedagogičtí pracovníci nesmí svým jednáním s některými žáky a chováním vůči nim podněcovat zhoršování vztahů směřující k šikanování těchto žáků jejich spolužáky.

Šikana je každé chování, které splňuje tyto znaky:

- je záměrné a cílené vůči jedinci nebo skupině,
- je obvykle opakované, často dlouhodobé,
- jeho záměrem je oběti ohrozit, ponížit či zastrašit,
- oběť se mu neumí bránit a dlouhodobě trpí.

Šikana není jednorázová rvačka, nevhodný vtip či konflikt, vyčlenění dítěte z kolektivu (pokud se nejedná o snahu ublížit či se pobavit na jeho úkor)

Charakteristické znaky šikany

Na rozdíl od jiných forem agrese vykazuje šikana určité charakteristické znaky, jejichž znalost napomáhá jejímu včasnému rozpoznání a účinnému řešení. Bohužel i dnes na některých místech stále přetrvává názor, že „legrácky, žertíky a drobné naschvály“ jsou přirozenou součástí života ve skupině; řada varovných signálů tak bývá zaměňována s nevinným škádlením, a proto opomíjena. Rozhodujícím faktorem je v tomto případě subjektivní pocit toho, komu jsou „legrácky a škádlení“

určeny, subjektivní vnímání vlastní situace (to bývá často spojeno s individuální psychickou odolností, mírou senzibility apod.). To, co pro jednoho představuje „žertík“, může druhému způsobovat psychickou újmu (např. vulgární přezdívka). Platí, že o „žertíku a legrácc“ nelze hovořit v případě, kdy je pro daného jedince spojena s pocitem ponížení, bezmoci a bolesti.

Typické znaky šikanování:

- Šikana je záměrná
- Je opakovaná (v mnoha případech je dlouhodobá, to však nemusí platit vždy, neboť i jednorázové akce mohou vykazovat znaky šikanování)
- Zvyšující se frekvence útoků a jejich intenzita (od slovní agrese může přerůst v agresi fyzickou)
- Výrazný nepoměr sil mezi agresorem a obětí
- Agrese je samoúčelná, je cílem jednání agresora (agrese samotná přináší agresorovi psychický zisk v podobě vnitřního uspokojení, pocitu převahy, moci a dominance)
- Oběť vnímá útoky jako nepříjemné, narušující psychickou a tělesnou pohodu
- K šikaně dochází ve většině případů na „skrytých místech“, v nepřítomnosti autority, vyučujícího (šatny, záchody, při cestě do školy nebo ze školy, ve třídě, o přestávce apod.).

Formy šikany

Fyzická agrese (přímá, nepřímá)

Bití, kopání, fackování, tahání za vlasy, štípání, užívání zbraní, brání či poškozování osobních věcí, manipulace s nimi (poškozování či ukrývání oblečení, učebnic, školních pomůcek apod.), brání peněžitých částek, svačin. Dále pak nucení oběti k výkonu nějaké činnosti (krádeže, posluhování agresorům aj.) či bránění oběti v plnění jejich oprávněných zájmů (přivazování, zamykání, oběti není dovoleno jít na WC apod.).

Psychická a verbální agrese

Užívání vulgárních, ponižujících přezdívek, popichování, užívání zlomyslných poznámek, nadávání, ponižování, zastrašování, vyhrožování, vydírání, vysmívání se oběti, rozšiřování pomluv, ignorování (oběti není např. odpovídáno na pozdrav, otázky apod.). Slovní agrese je často zaměřena na oblast vzhledu (barva pleti, oblečení, postava, vzrůst aj.), sexuality či sociálního přijetí.

Sexuální obtěžování

Osahávání, ohmatávání, obtěžování, užívání oplzlých nadávek, poznámek se sexuálním podtextem či obsahem na adresu oběti, obtěžování oběti sexuálními gesty, vnučování fyzického kontaktu a blízkosti, vtíravé sexuální návrhy, sexuální útoky, znásilnění aj.

Kombinovaná (smíšená) šikana

Prolnutí verbální a fyzické šikany (násilné manipulativní příkazy).

Kyberšikana

Jedná se o specifickou formu šikany, která je spojena se zneužíváním moderních komunikačních technologií (internet, e-mail, textové zprávy, blogy apod.). Jejimi charakteristickými znaky jsou především anonymita agresora (což znesnadňuje jeho odhalení a postih) a širší publika (příslušné webové stránky jsou volně přístupné široké skupině uživatelů). Ponížení oběti se tak doslova stává věcí veřejnou.

Druhy kyberšikany:

Kybestalking

Jde o pronásledování v kyberprostoru nejčastěji pomocí SMS, chatu, emailu, telefonu, sociálních sítí, Skypu. Oběť většinou pronásledovatele (stalkera) zná. Stalker ale může být i neznámý, a to v případě, že si oběť vyhlédl náhodně na internetu. Pronásledované oběti hrozí naprostá ztráta soukromí, osobních údajů a pocitu bezpečí. Stalking je od 1.června 2010 trestný čin.

Kyberharašení

Za kyberharašení lze označit opakované zprávy zasílané agresorem, které jsou oběti nepříjemné. Tato situace může vzniknout i ze vzájemné konverzace, ta se stane nepříjemnou a oběť není schopná ji ukončit. Agresor většinou oběť začne bombardovat zprávami ihned po připojení na internet nebo zasílá nežádoucí SMS.

Kybergrooming

Jedná se o manipulaci v kyberprostoru. Útočník, který se většinou vydává za někoho jiného, si vyhledá vhodnou osobu, ve které postupem času vzbudí důvěru a přinutí ji k osobní schůzce, kde nějakým způsobem oběť zneužije nebo využije. Nejvíce jsou ohroženy děti, které jsou závislé na technologiích, tráví většinu času na internetu a většinu přátel mají ve virtuálním světě.

Happy slapping

Jde o celkem novou „zábavu“ mladých lidí, která vznikla ve Velké Británii. Agresor si vybere oběť a následně ji fyzicky napadne (zfackuje) a nahrává to na mobil. Pak nahrávku zveřejní na internetu. V této době happy slapping neobsahuje jen fackování, ale i závažnější útoky za hranici zákona a i svlékání oběti. Zveřejnění a šíření těchto videí vedlo v některých případech až k sebevraždě oběti.

Flaming

Jde o nepřátelské chování útočníka vůči oběti ve virtuálním světě. Je to vyhrocená a agresivní diskuze až hádka na internetu. Někteří uživatelé úmyslně vyprovokují podobné diskuze vkládáním různých kontroverzních příspěvků, urážení účastníků diskuzí apod. Výzkumy ukazují, že slovní napadení je ve virtuálním prostředí až čtyřikrát častější než v reálném životě.

Sexting

Jde o zasílání textů, fotografií a videí se sexuální tematikou prostřednictvím elektronických médií. Tyto materiály pak často končí na internetu a mohou mít pro oběť fatální následky. Některé případy mohou skončit až smrtí oběti. Útočník se v případě, že je oběť mladší 18 let, dopouští trestné činnosti v oblasti šíření dětské pornografie.

Vyloučení a ostrakizace

Oběť je vyloučena z nějaké skupiny, do které chtěla či měla patřit. Ostrakizace je pro oběť velmi bolestná, i když postrádá přímý prvek agrese. Oběť trpí frustrací z nenaplnění potřeby někam náležet. Na internetu je to často horší než v reálném životě, jelikož tam je patrné, kdo je oblíbený a kdo ne, např. oběť je vyloučena z facebookové skupiny, kde to většinou vidí více lidí než v realitě.

Přímé a nepřímé varovné signály šikanování

Přímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet;
- kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávisným, nebo pohrdavým tónem;
- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil;
- příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem;
- skutečnost, že se žák podřizuje ponižujícím a panovačným příkazům spolužáků;
- nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k nucení spoluúčasti na nich;
- honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí;
- rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout;
- žák se snaží bránit cestou zvýšené agrese, podrážděnosti, odmítání učitelům apod.

Nepřímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- žák je o přestávkách často osamoceny, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády;
- při týmových sportech bývá jedinec volen do družstva mezi posledními;
- při přestávkách vyhledává blízkost učitelů;
- má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený;
- působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči;
- stává se uzavřeným;
- jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje;
- jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené;
- zašpiněný nebo poškozený oděv;
- stále postrádá nějaké své věci;
- odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy;
- mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy;
- začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole;
- odřenin, modřin, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

Rodiče žáků by si měli všimnout především těchto možných signálů šikanování:

- za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi;
- dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.;
- dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem;
- nechce jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno pozorovat i strach;
- ztráta chuti k jídlu;
- dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem;
- dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu);
- usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!";
- dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně;

Možné důsledky šikany pro oběť

Dítě, kterému je dlouhodobě a systematicky ubližováno, které je zesměšňováno, ponižováno, bito a svými vrstevníky odmítáno a vnímáno jako nepřijatelné, žije v neustálém napětí, strachu a obavách. Důsledkem výše uvedeného jsou závažné dopady v oblasti somatické, psychické i sociální.

Mezi projevy lze zařadit např.:

- Škrábance, modřiny, odřeniny, pohmožděniny, zlomeniny, popáleniny, trvalé poškození a následky apod.
- Psychosomatické obtíže jako např. bolesti břicha, zvracení, bolesti hlavy, poruchy příjmu potravy (nechutenství, přejídání, manipulace s jídlem).
- Poruchy spánku – poruchy usínání, noční probouzení, noční můry.
- Pomočování u menších dětí.
- Dlouhodobé pocity smutku, strachu, bezmoci, zoufalství, osamělosti, opuštěnosti, izolace.
- Ztráta nálady, apatie.
- Dlouhodobé pocity úzkosti a deprese.
- Dlouhodobé pocity napětí, stresu a frustrace, neustálý pocit ohrožení.
- Snížení sebevědomí, sebehodnocení, narušené pozitivní sebehodnocení, pochybnosti o vlastní hodnotě.
- Zhoršení školních výsledků, poruchy soustředění.
- Zvýšená absence ve škole, možné záškoláctví.
- Nedůvěra vůči druhým, snížená schopnost navazovat a udržovat vztahy.
- Agresivita vůči vrstevníkům, sourozencům.
- Zneužívání alkoholu a jiných návykových látek.
- Sebeпоškozování.
- Sebevražedné pokusy, dokonaná sebevražda.

Pedagogičtí pracovníci mapují situaci ve třídách, využívají k tomu pozorování, rozhovory s třídním kolektivem, individuální pohovory se žáky, s učiteli, rodiči. Pedagogové spolu úzce spolupracují a předávají si potřebné informace. O situaci průběžně informují vedení školy.

V případě, že jde o počáteční šikanu, kterou zvládne škola sama, se postupuje podle scénáře určeného pro tento typ šikanování. Pokročilé a komplikované šikany škola řeší ve spolupráci s odborníky, zejména z PPP, SVP. Do komplikované šikany řadíme především neobvyklé formy šikany. Dále sem zahrneme základní formy šikany, se kterými nemáme zkušenosti. Patří do nich šikany krajně ohrožující bezpečí pedagoga a život oběti. Prakticky jde zejména o nějakou zvláštnost u přímých a nepřímých účastníků šikany.

Zkrácený popis stadií šikanování (Kolář, 2011)

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích (což může být i školou vytvářené konkurenční prostředí), kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese. Stupňování agrese může být dáno také neřešením předchozí situace ...

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich

oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Třída ví, o koho jde. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“. Svým způsobem platí „raději on, než já“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. Platí „Buď jsi s námi, nebo proti nám.“ U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které jsem pro přehlednost označil jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná. Ve čtvrtém a pátém stadiu hrozí reálné riziko prorůstání parastruktury šikany do oficiální školní struktury. Stává se to v případě, kdy iniciátor šikanování je sociometrickou hvězdou. Je žákem s výborným prospěchem, má kultivované chování a ochotně pomáhá pedagogovi plnit jeho úkoly.

KRIZOVÝ PLÁN

Postup vyšetřování v případě, že jde o počáteční stádia šikanování,

Kdy škola řeší situaci vlastními silami

A. Pedagogický pracovník, který má podezření na šikanování, postupuje podle následujících pravidel:

1. Konfrontuje svá pozorování s dalšími kolegy.
2. Bezodkladně oznámí své podezření vedení školy.
3. Vyslechne spolu se zástupcem vedení školy více nezaujatých svědků, popřípadě konfrontuje svědky mezi sebou.

Zaměří se zejména na následující zjištění:

- Kdo je obětí, popřípadě kolik obětí je?
- Kdo je agresorem, kolik agresorů je? Kdo z nich je iniciátor, kdo aktivní účastník šikanování?
- Co, kdy, kde, a jak dělali agresori obětem?
- K jak závažným agresivním a manipulativním projevům došlo?
- Jak dlouho šikana trvá?

4. Informuje zákonného zástupce oběti, konzultuje s nimi výskyt nepřímých znaků šikany. Požádá je o pomoc a spolupráci.

5. Vyslechne oběť- citlivě, diskrétně, zaručí bezpečí a důvěrnost informací.

6. Zajistí ochranu oběti šikany.

7. Vyslechne agresory, případně je konfrontuje mezi sebou. Snaží se je dovést k přiznání.

8. Požádá vedení školy o svolání výchovné komise (vedení školy, výchovný poradce, TU, ŠMP, školní psycholog), která na základě shromážděných informací posoudí, zda se jedná o šikany a jaký je stupeň její závažnosti. Navrhne další postup vůči obětem i agresorům i třídě jako celku.

9. Seznámí zákonného zástupce agresora se situací, sdělí jim navrhovaná opatření a požádá je o spolupráci. Pokud odmítají, zváží oznámení na Policii ČR a orgánům sociálněprávní ochrany dítěte.

10. Seznámí zákonného zástupce oběti se situací, domluví se na opatřeních k nápravě vzniklé situace.

11. Vysvětlí nebezpečí a důsledky šikany ve třídě, oznámí potrestání viníků.

B. V případě, že šikanování oznámí zákonní zástupci, je postup obdobný podle výše uvedených pravidel. Pokud rodiče informují školu o podezření na šikanování, je za odborné vyšetření záležitosti zodpovědný ředitel školy. Při nápravě šikanování je potřebná spolupráce vedení školy, školního metodika prevence, výchovného poradce, školního psychologa a dalších pedagogických pracovníků jak s rodinou oběti, tak i s rodinou agresora. Při jednání se zákonnými zástupci dbají pedagogičtí pracovníci na taktní přístup a zejména na zachování důvěrnosti informací.

Prošetřování počátečního stádia šikany (se standardní formou)

- 1) Rozhovor s oběťmi a případnými svědky či jinými žáky, kteří na dané jednání upozornili.
- 2) Nalezení vhodných svědků (důvěryhodných, s pozitivním morálním profilem, ochotou pomoci).
- 3) Individuální (případně konfrontační) rozhovory se svědky (v žádném případě konfrontační rozhovor mezi agresorem a obětí).
- 4) Zajištění ochrany obětem (osobní bezpečnost o přestávkách, při cestě do školy a ze školy).
- 5) Rozhovor s agresory (případná konfrontace mezi nimi).

Postup vyšetřování v případě, že jde o projev pokročilé a nestandardní šikany –škola požádá o pomoc odborníky zvenku

Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění), ředitel školy oznámí tuto skutečnost Policii ČR. Dále ředitel školy oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popř. opakovaně páchá přestupky, ředitel školy zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu.

- 1) Bezprostřední záchrana oběti.
- 2) Vzájemná domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování.
- 3) Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi.
- 4) Pokračující pomoc a podpora oběti.
- 5) Nahlášení orgánům činným v trestním řízení.
- 6) Vlastní vyšetřování

Při vyšetřování je důležitá součinnost školy s rodiči, s jinými specializovanými organizacemi a orgány.

Spolupráce s rodiči

Pokud rodiče informují školu o podezření na šikanování, je za odborné vyšetření záležitosti zodpovědný ředitel školy. Při nápravě šikanování je potřebná spolupráce vedení školy nebo školského zařízení, školního metodika prevence, výchovného poradce, školního psychologa a dalších pedagogických pracovníků, jak s rodinou oběti, tak i s rodinou agresora. Při jednání s rodiči dbají pedagogičtí pracovníci na taktní přístup a zejména na zachování důvěrnosti informací. Je nutné předem informovat rodiče o tom, co dělat v případě, když se dozvědí o šikanování

Spolupráce se specializovanými institucemi

školství – s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry / PPP Ostrava-Poruba /

zdravotnictví – s pediatry a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie-FNMO

sociální péče – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence (možnost vstupovat do každého šetření, jednat s dalšími zainteresovanými stranami, s rodinou),

Soubor doporučení pro práci s obětí

Rozhovor s obětí

Jednání by mělo být rychlé, avšak uvážlivé, zbrklé pokusy o nápravu mohou situaci oběti značně zhoršit. Během rozhovoru je vhodné odložit jinou činnost a maximálně se koncentrovat na výpověď dítěte. Je důležité vytvořit bezpečné, klidné prostředí, navodit atmosféru důvěry a aktivně empaticky naslouchat.

V průběhu výše uvedeného rozhovoru je důležité zaměřit se na citlivé zjištění základních informací, tj. zejména na:

- Co, kdy, kde, jak dlouho to trvá.
- Jaké formy a způsoby šikanování má.
- Jakým způsobem se situace odehrála a pod jakou záminkou.
- Do jaké míry je oběť aktuálně ohrožena.
- Kdo je původcem šikany, kdo všechno bývá přítomen, tj. kolik dětí o šikaně ví a je do ní aktivně zapojeno.

Vytipování vhodných svědků.

Všechny zjištěné údaje je doporučeno zapsat si, vést si záznamy.

Práce s obětí

V případě negativních dopadů školního násilí je nezbytné zprostředkovat obětem odpovídající péči pedagogicko – psychologické poradny, střediska výchovné péče, speciálně pedagogického centra či jiných specialistů (klinických psychologů, psychoterapeutů, psychiatrů apod.) a to nejlépe již od počátku vyšetřování (které je pro ně mnohdy velmi nepříjemné, ponižující a stresující).

Soubor doporučení pro práci s agresorem

Rozhovor s agresorem

V průběhu rozhovoru je potřeba zcela jasně a zřetelně odsoudit jeho nežádoucí jednání (nikoliv samotnou osobnost agresora). Nekompromisní postoj k šikanování bychom měli podpořit přiměřeným postihem, sankcí, opatřením. Zjišťujeme maximum možných informací o motivaci k agresivnímu jednání (např. dysfunkce rodinného zázemí, bývalá oběť šikany, snaha upoutat pozornost apod.). Záměrným a systematickým působením se zaměřujeme na odstranění nežádoucích vzorců chování u agresora, zprostředkováváme mu náhled na vlastní chování a pracujeme s jeho motivací. Smyslem a cílem postihu či opatření by měla být nejen eliminace nežádoucího jednání, ale především změna chování agresora.

Výchovná a kázeňská opatření

- V počátečních stádiích šikanování lze využít individuální pohovory s rodičem agresora a jím samým
- v závažných případech oznámení sociálním institucím
- v závažných případech kontaktování Policie ČR
- ředitel školy podá návrh orgánu sociálně-právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu;
- ředitel školy doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení střediska výchovné péče
- snížená známka z chování

Posilování prevence ve výuce

- zaměření pozornosti na normy slušného chování
- netoleranci hrubého, vulgárního, agresivního, nezdvořilého, nekamarádského chování nebo neochotu pomoci
- důsledné dodržování pravidel stanovených školním řádem
- sestavení pravidel třídy
- vedení žáků k pomoci druhým, neubližování a poskytování podpory slabším
- záporné stanovisko vůči projevům rasismu, xenofobie či nacionalismu
- vedení žáků k znalosti svých práv a povinností, samostatnosti v rozhodování a odpovědnosti za důsledky svých rozhodnutí a činů
- vytvoření bezpečného prostředí
- vyhýbat se situacím, které vytvářejí napětí mezi žáky –např. zesměšňování, výhrůžky, vytváření stresového prostředí
- rozvoj sociálních dovedností
- respektování názoru druhých

Prevence při mimoškolních aktivitách

(výlety, exkurze, pobyty v přírodě, návštěvy divadla, kina, práce s dětmi v zájmových kroužcích)

- důsledné dodržování předem dohodnutých pravidel
- rizikové typy pověřit drobným úkolem
- v problémových skupinách posílit pedagogický dozor (po dohodě s vyučujícím)
- společné zhodnocení chování

Výuka zaměřená na téma prevence v ročnících a předmětech

1.stupeň

Roč.	Čj	Prv	Př
1.	Chování ve škole, soužití lidí		
2.		Základy společenského chování	Prv -Školní řád,pravidla třídy
3.	Dokončení vět: Co bys dělal, kdyby...	Základy společenského chování	
4.	Dokončení vět: Co bys dělal, kdyby...		Lidské tělo
5.			Obranné reakce při ohrožování vlastní osoby

2.stupeň

roč.	Čj	VO	Vz	Dě
6.	Naše třída,Můj kamarád, Plánujeme školní výlet	Vztahy ve škole		
7.	Chování v různých situacích, mezilidské vztahy	Vztahy ve škole, partnerské vztahy, tolerance		
8.	„Už nejsem nejlepší“	Vztahy ve škole, tolerance, šikana	Tv - Šikana při sportu	
9.	Romské pohádky, Buďme ohleduplní	Umění jednat s lidmi, asertivní chování, člověk a svoboda, úcta k člověku	Sebepoznání, sebepojetí, násilí a zneužívání, šikana	Fašismus,holokaust koncentrační tábory

Šikana zaměřená na učitele

- šikana zaměřená na učitele ze strany žáků nesmí být považována za individuální záležitost konkrétního pedagoga, kterou by si měl vyřešit sám. Odpovědnost za prevenci a řešení šikany nese vedení školy, potažmo také zřizovatel.

- je specifická tím, že dojde k narušení jasně definovaných rolí (učitel × žák) a žák/student se dostane do pozice větší moci než pedagog, bez ohledu na formálně vyšší moc a autoritu učitele.

- šikana zaměřená na učitele se nejčastěji odehrává ve škole – ve třídách a na chodbách, nicméně může se odehrávat také mimo školu ve veřejných prostorách, v místě bydliště pedagoga nebo v kyberprostoru.

- je zapotřebí mít na paměti, že šikanou může trpět i vysoce zkušený a kompetentní pedagog, který dobře zná svůj předmět, ovládá třídní management a má dobré pedagogické schopnosti. Ani takový pedagog nemusí disponovat kapacitou zamezit některým šikanujícím projevům vůči sobě.

Specifika pro prevenci šikany zaměřené na učitele

- pro prevenci šikany zaměřené na učitele platí doporučení pro vytváření a udržování bezpečné školy.

- vedení školy vyjadřuje pedagogům podporu, oceňuje jejich práci, vytváří atmosféru důvěry, zastává nekonfliktní způsob řešení problémů.

- při podezření své osoby nebo kolegy oznámí tuto situaci vedení školy.

- pedagog nastavuje a uplatňuje jasná pravidla ve třídě; na konflikt nebo nerespektování reaguje včas, pracuje s pravidly v chování a používá stanovené důsledky jejich nerespektování, vyhýbá se řešení konfliktu a konfrontací ze strany žáka před celou třídou, vyhýbá se konfrontačnímu tónu.

- pedagog posiluje zapojení žáků do výuky, dává jim na výběr, činí úkoly a výuku pro žáky zajímavými, propojuje výuku s běžným životem a potřebami žáků; jeho výklad a očekávání jsou pro žáky srozumitelné, odpovídají obtížnosti, kterou mohou zvládnout.

- očekává úspěch u všech žáků a podporuje je, dává žákům zpětnou vazbu k tomu, co udělali dobře, staví na silných stránkách žáků.

- nezpůsobuje ponížení nebo zesměšnění žáka před třídou; při hodnocení žáka zachovává jeho důstojnost.

- všimá si změn v náladě, emocích a v chování žáků a včas na ně reaguje.

- problémy neřeší sám, ale ve spolupráci se školním poradenským pracovištěm, případně s vedením školy.

Specifika pro řešení šikany zaměřené na učitele

-pedagog, který čelí šikaně ze strany žáků, je v dané situaci v pozici oběti, která by neměla zůstat v situaci sama, ale měla by vyhledat pomoc ostatních. Škola podporuje své pedagogy, zajistí jejich bezpečí a řeší vzniklou situaci se žáky, rodiči a ostatními pedagogy.

- při bezprostředním ohrožení pedagoga žákem, pedagog -

odejde ze třídy, přivolá si pomoc apod., a požádá o spolupráci jiného kolegu nebo vedení školy pro zajištění dohledu ve třídě, případně izolaci agresora a zajištění bezpečí pro ostatní žáky ve třídě

- Je zapotřebí, aby pedagog sám, kolegové i vedení školy porozuměli tomu, že pedagog byl vystaven traumatickému zážitku.

Proto je zapotřebí věnovat čas zpracování šoku, neobviňovat se, vyhledat sociální podporu od kolegů a případně vyhledat odbornou pomoc.

-ve třídě, ve které se šikana odehrála, škola zajistí intervenční program k řešení šikany za účelem znovunastolení bezpečí ve třídě.

Webové stránky s tématikou školní šikany a kyberšikany

Společenství proti šikaně, www.sikana.org

E-Nebezpeci pro učitele, www.e-nebezpeci.cz

Národní centrum bezpečnějšího internetu, www.ncbi.cz

Kontakty

Sdružení Linka bezpečí (116 111), www.linkabezpeci.cz

Poradna webu Minimalizace šikany, www.minimalizacesikany.cz

Internet poradna, www.internetporadna.cz

Kontaktní centrum, které přijímá hlášení, týkající se nezákonného a nevhodného obsahu internetu,
www.Horka-linka.cz

Poradna E-Bezpeci - poradenská linka zaměřená na prevenci rizikového chování na Internetu,
www.napisnam.cz